

فضای مجازی و طبقه‌ی اجتماعی نقش طبقه اجتماعی بر میزان استفاده افراد از وبلاگ‌ها

علی اصغر کیا^۱

چکیده:

نقش طبقه اجتماعی افراد بر میزان بهره‌وری آنان از اینترنت یکی از سوالات مناقشه برانگیزی است که پاسخ به آن در یک سرطیف به کمتر شدن شکاف طبقاتی به وسیله تکنولوژی‌های نوین می‌رسد و در طیف دیگر عمیق‌تر شدن شکاف طبقاتی منتهی می‌شود.

وبلاگ‌ها به عنوان یکی از پر نفوذترین رسانه‌های گروهی، نقشی عمده در فضای مجازی ایفا کرده‌اند. اطلاعات جا به جا شده در این رسانه پر حجم بوده است. وبلاگ‌ها یکی از منابع مهم برای کسب اطلاعات و همچنین ایجاد شناخت محسوب می‌شوند به طوری که می‌توان گفت وبلاگ‌ها توانسته‌اند بازار انحصاری دیگر رسانه‌های جمعی را بشکنند و خود را به عنوان یک منبع شناختی معرفی کنند. شناخت مخاطبان وبلاگ‌ها و آگاهی از طبقه اجتماعی آنان می‌تواند تلاشی در جهت کشف وجود یا عدم وجود شکاف آگاهی دیجیتال در فضای مجازی باشد.

در این مقاله تلاش شده است تا با پیمایشی با حجم نمونه ۸۱۵ نفر، روابط حاکم بر فضای مجازی ایرانی از حیث طبقه اجتماعی کشف و بررسی شود.

واژگان کلیدی: وبلاگ، رسانه‌های گروهی، طبقه‌ی اجتماعی، شکاف آگاهی

مقدمه

وبلاگ‌ها یکی از منابع مهم برای کسب اطلاعات و همچنین ایجاد شناخت محسوب می‌شوند به طوری که می‌توان گفت وبلاگ‌ها توانسته‌اند بازار انحصاری دیگر رسانه‌های جمعی را بشکنند و خود را به عنوان یک منبع شناختی معرفی کنند. امروزه تعداد وبلاگ‌ها از مرز ۱۳۳ میلیون گذشته است و وبلاگ‌ها که روزی رسانه‌های شخصی و فرعی بودند، توانسته‌اند رسانه‌های اصلی و نشریات را کنار بزنند و بدل به رسانه‌های اصلی شوند. اما از طرفی مسئله این است که آیا هر فرد با هر طبقه‌ی اجتماعی به طور مساوی از وبلاگ‌ها بهره می‌برد یا طبقه‌ی اجتماعی افراد یک عامل اساسی در میزان استفاده افراد از وبلاگ‌ها است؟ در واقع این مقاله به دنبال آن است که نشان دهد شکاف آگاهی بین طبقات اجتماعی مختلف، رابطه‌ی با میزان استفاده این افراد از وبلاگ‌ها دارد یا خیر.

امروزه با دیجیتالی شدن عرصه‌های مهم زندگی و تبدیل شدن فضای مجازی به عنوان امتداد دنیای واقعی، اینترنت و فضای مجازی بخش جدایی‌ناپذیر از زندگی در قرن ۲۱ شده‌اند. فضای مجازی و اینترنت تبدیل به یکی از مهمترین منابع کسب آگاهی و دانش شده‌اند به طوری که می‌توان با یک جست و جوی ساده به هزاران مطلب دسترسی پیدا کرد. ولی نکته‌ی اساسی در اینجا است که آیا تمام افراد توانایی دسترسی به این منبع مهم کسب آگاهی را دارند؟ آیا به فرض دسترسی همگان به اینترنت، همه از پتانسیل یکسانی برخوردارند یا هر چه توانایی‌های یک فرد برای استفاده از کامپیوتر و اینترنت بالاتر باشد بیشتر می‌تواند اطلاعات کسب کند؟

به طور خلاصه آیا به مانند ضرب‌المثل "پول، پول می‌آورد" دانش هم دانش می‌آورد و یا در شکل شدیدتر آن، منابع مالی و طبقه اجتماعی فرد باعث ایجاد شکاف عمیق دانشی بین طبقات مختلف جامعه می‌شود یا خیر؟ بی‌شک یکی از مهمترین حوزه‌های فضای مجازی ایرانی، وبلاگ‌ها هستند. ایران با داشتن بیش از ۷۰۰ هزار وبلاگ سومین کشور دنیا از لحاظ تعداد وبلاگ‌نویس است و زبان فارسی دومین زبان بزرگ دنیا در محیط وبلاگ نویسی است. (به نقل از سایت ویکی‌پدیا)

وبلاگ‌های فارسی بزرگترین مزیت ایرانیان در فضای مجازی هستند. آمار و ارقام وبلاگ‌های فارسی در جهان حکایت از ۷۰۰ هزار وبلاگ ثبت شده و حدود ۱۰۰ هزار وبلاگ فعال (ضیایی پرور، ۱۳۸۴) از میان ۱۰۰ میلیون وبلاگ در عرصه جهانی دارد.

با توجه به اینکه وبلاگ‌ها به یکی از عرصه‌های بسیار مهم زندگی ایرانی تبدیل شده‌اند و در باب این پدیده‌ی نو ظهور در ایران تحقیقات جدی صورت گرفته است، در این مقاله سعی شده است تا فضای مجازی ایرانی از دید نظریه شکاف آگاهی و همچنین تاثیر طبقه‌ی اجتماعی در میزان مصرف افراد از وبلاگ‌ها بررسی شود. این مسئله از این جهت مهم به نظر می‌آید که تا کنون تحقیقی پیرامون شکاف آگاهی دیجیتال در ایران و با تاکید بر وبلاگ‌ها به عنوان حوزه عمومی در فضای مجازی صورت نگرفته است.

در این مقاله (که برگرفته از نتایج یک پیمایش با حجم نمونه‌ی ۸۱۵ نفر است) چنان که نشان داده خواهد شد طبقه‌ی اجتماعی هیچ رابطه‌ی معنا داری با میزان استفاده‌ی افراد از وبلاگ ندارد و اگر هم تفاوتی در نحوه‌ی استفاده‌ی طبقات مختلف از وبلاگ‌ها وجود داشته باشد باید ریشه‌ی آن را در چگونگی انتخاب طبقات مختلف از وبلاگ‌های متفاوت جست و جو کرد و نه در میزان استفاده‌ی آنها از وبلاگ‌ها.

رویکرد نظری

یکی از مشکلاتی که جوامع امروز با آن روبرو هستند این است که منافع موجود در اینترنت به صورت عادلانه در اختیار همه کاربران قرار نمی گیرد. برایان دی لودر و لیت کیبل (۲۰۰۱) معتقدند فناوری های جدید ارتباطی به همراه فرایند جهانی شدن و حرکت سریع سرمایه موجب ناامنی و نابرابری اجتماعی و فرهنگی در جهان و مخصوصاً کشورهای پیشرفته شده اند.

تیکنور، دونهو و اولین نخستین بار نظریه ی شکاف آگاهی را در سال ۱۹۷۰ اینگونه مطرح کردند که: "وقتی ریزش اطلاعات رسانه های جمعی به نظام اجتماعی افزایش می یابد، بخش هایی از جمعیت با پایگاه اقتصادی- اجتماعی بالاتر سریع تر از بخش هایی با پایگاه پایین تر این اطلاعات را کسب می کنند به طوری که شکاف آگاهی میان این بخش ها به جای اینکه کاهش یابد، افزایش پیدا می کند. در واقع بر اساس این نظریه، عواملی چون پایگاه اقتصادی- اجتماعی و نیز علاقه مندی و انگیزش افراد در شکاف آگاهی مؤثر است". (سورین و تانکارد، ۱۳۸۲: ۳۶۳)

برخی محققان مثل نوواک و هافمن (۱۹۹۸) در ارتباط با این نابرابری مسئله شکاف دیجیتال را مطرح کرده اند. شکاف دیجیتال را می توان به فراهم نبودن ارتباط فیزیکی و دسترسی به سخت افزار کامپیوتر و شبکه و نیز به فرصتی که گروه های محروم و فاقد توانایی در استفاده ی مؤثر از فناوری اطلاعات از دست داده اند، تعریف کرد. (شیرمحمدی، ۱۳۸۲)

احسان شافاسمی (۱۳۸۷) می گوید: "شکاف دیجیتال می تواند بین گروههای جنسی، قومی، نژادی، درآمدی و آموزشی وجود داشته باشد. هر چند خواص فناوری های جدید ارتباطی این بیان را به ذهن متبادر می کند که این امکانات فرصت برابری برای همه در دسترس به اطلاعات فراهم می آورد اما به نظر می رسد واقعیت چیز دیگری باشد. فناوری های ارتباطی هر چند نسبت به گذشته ارزانتر شده اند اما هنوز برای عده ای از مردم گران هستند. استفاده از امکانات موجود در فضای مجازی نیازمند داشتن حداقل توانایی علمی است که این توانایی در میان بیشتر شهروندان کشورهای توسعه نیافته و در حال توسعه وجود ندارد. موانع مذهبی، فرهنگی، مالی، سیاسی، قومی و توسعه ای در این کشورها باعث شده بخش اعظم مبادله بیت ها در اروپای غربی، آمریکای شمالی و تا حدودی جنوب شرق آسیا انجام شود."

بر خلاف نظرات پیشین و با در نظر گرفتن اهمیت آگاهی عمومی و افزایش استفاده از رسانه های جمعی نکته بعدی این نوید است که رسانه های جمعی مخصوصاً تلویزیون در مقطع فعلی و اینترنت در آینده نزدیک بتوانند این شکاف را کاهش دهند. (نایی، دهقان و معیدفر، ۱۳۸۶)

یک نمونه از این نوع استفاده از تلویزیون در امریکا برنامه آموزشی خیابان سام بود که ابتدا در ۱۹۶۹ پخش شد و ارزیابی آن نشان داد که در کاهش آگاهی کودکان فقیر در سنین پیش از دبستان موفقیت نسبی داشته است. همچنین مطالعه ای از اتما، بروان و لویگر در مورد اثر آگاهی رسانی راجع به بیماری قلبی و عروقی بر کاهش آگاهی نشان داد در شهری که اطلاعات مربوط به این بیماری به طور گسترده ای پخش شده بود (بیست هفته در دو نوبت) در مقایسه با شهری که اطلاعات به آن نرسیده بود شکاف آگاهی کاهش یافته بود. در شهری که اطلاعات بهداشتی به آن رسید، پیش آزمون شکافی را در سطح آگاهی میان افراد دارای تحصیلات دانشگاهی و افراد بدون تحصیلات دانشگاهی نشان داد. اما پس از آزمون که بعد از ارائه اطلاعات گرفته شد این شکاف را بسته نشان داد. (سورین و تانکارد، ۱۳۸۲: ۳۷۶)

خوارزمی (۱۳۸۷)، شکاف دیجیتال را در چهار سطح مطرح می کند:

۱. دسترسی

دسترسی داشتن به کامپیوتر، اینترنت و خدمات اینترنت

۲. آمادگی

سطح سواد الکترونیک و آگاهی افراد از خدمات جامعه ی اطلاعاتی

۳. کاربری

استفاده ی مؤثر از خدمات رسانه های نوین

۴. اثربخشی

باور به اینکه بدون فناوری های اطلاعاتی و ارتباطی نمی توان ادامه ی حیات داد. (پرورش، ۱۳۸۷)

در این مقاله نیز طبقه ی اجتماعی به طور کلی و همچنین به طور خاص یکی از فاکتور های طبقه اجتماعی، یعنی سطح تحصیلات که به عنوان مهمترین عنصر شکاف آگاهی آور تلقی می شود بررسی خواهد شد و چنان که آمده است نشان داده خواهد شد که آیا طبقه اجتماعی افراد و همچنین سطح تحصیلات افراد بر میزان دسترسی و میزان استفاده آنها از وبلاگ ها تاثیر دارد یا خیر. در واقع آیا با بالا رفتن طبقه اجتماعی و سطح تحصیلات، میزان دسترسی افراد به وبلاگ ها نیز افزایش می یابد و در نتیجه شکاف آگاهی بین اقشار مختلف حفظ می شود یا بالعکس، فضای مجازی فرصت های برابری برای تمام طبقات اجتماعی فراهم کرده است.

روش تحقیق

این تحقیق بر مبنای روش پیمایشی انجام شده است بدین نحو که با استفاده از نمونه گیری تصادفی، پرسشنامه در محیط مجازی و با استفاده از برنامه سوپر ایمیل اسپایدر به پنج هزار ایمیل ارسال شد. پرسشنامه همچنین به گروه های بزرگ جیمیل ارسال شد و در گوگل ریدر نیز، پرسشنامه بین مخاطبان کثیری به اشتراک گذاشته شد. بنابراین جامعه ی آماری تحقیق، بالقوه تمام کاربران اینترنت در ایران با هر سن و جنس و از هر طبقه ی اجتماعی می باشد. در نهایت ۸۱۵ نفر به این پرسشنامه پاسخ دادند و سپس با استفاده از برنامه اس پی اس تمامی داده ها پردازش شد. همچنین با توجه به رتبه ای بودن متغیرها، پس از کشف سطح معناداری بین متغیرهای مستقل با وابسته، از آزمون اسپیرمن برای سنجش سطح شدت رابطه استفاده شد.

متغیر مستقل در این پژوهش طبقه اجتماعی و متغیر وابسته، میزان استفاده افراد از وبلاگ ها بوده است. شاخص ها و معرف های طبقه اجتماعی با توجه به سنت علوم اجتماعی میزان درآمد خانواده، سطح تحصیلات فرد و سطح تحصیلات پدر و مادر انتخاب شد و با توجه به معرف نبودن گویه ی نوع اشتغال برای سنجش طبقه اجتماعی در ایران، این شاخص طبقه، مد نظر قرار نگرفت. شاخص میزان استفاده از وبلاگ نیز ساعت های صرف شده ی هر فرد برای خواندن وبلاگ ها در هر هفته با توجه به چهار طبقه ی صفر، کمتر از ۱ ساعت، بین ۱ تا ۴ ساعت و بیش از ۴ ساعت انتخاب شده است.

یافته های تحقیق

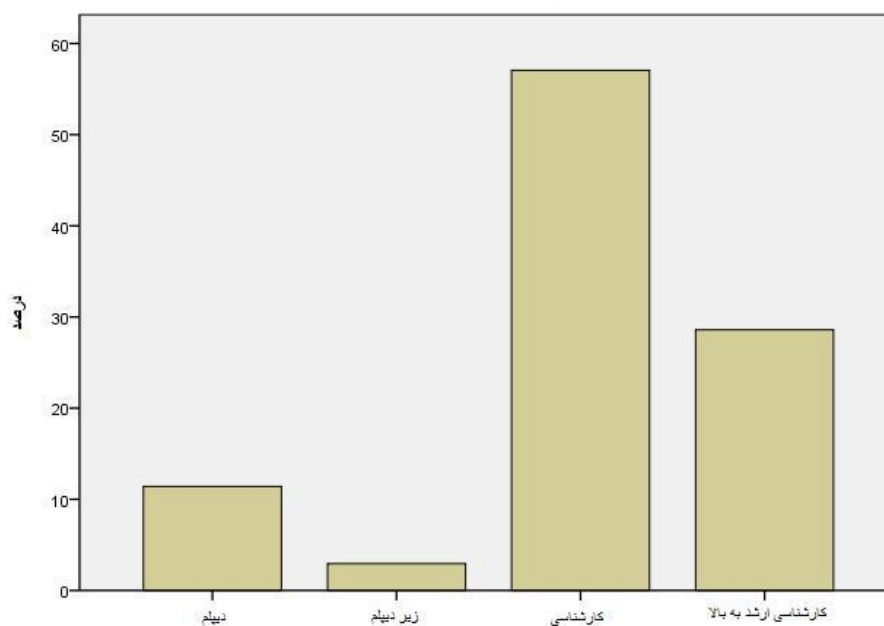
در این بخش داده های مربوط به جامعه ی آماری که به وسیله ی نرم افزار اس پی اس تحلیل شده است با جدول و نمودار توضیح داده می شود.

آمارهای توصیفی

جدول شماره یک. میزان تحصیلات افراد

فرآوانی	درصد تجمعی	درصد حقیقی	درصد	
۹۳	۱۱/۴	۱۱/۴	۱۱/۴	دیپلم
۲۴	۱۴/۴	۲/۹	۲/۹	زیردیپلم
۴۵۶	۷۱/۴	۵۷/۱	۵۷/۱	کارشناسی
۲۳۳	%۱۰۰	۲۸/۶	۲۸/۶	کارشناسی ارشد به بالا
۸۱۵	%۱۰۰	%۱۰۰	%۱۰۰	جمع

میزان تحصیلات افراد

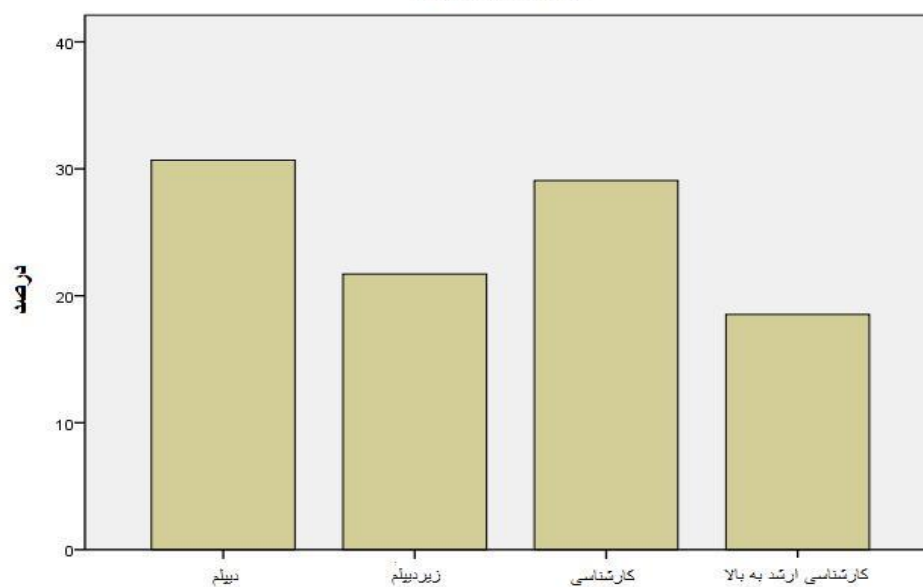
نمودار 1

همانگونه که از جدول و نمودار میله ای شماره یک مشخص است بیشترین فراوانی مربوط به مقطع کارشناسی است و در واقع ۵۷/۱ پاسخگویان دارای مدرک کارشناسی بوده اند.

جدول شماره دو. میزان تحصیلات پدر افراد

فراوانی	درصد تجمعی	درصد حقیقی	درصد	
۲۵۰	۳۰/۷	۳۰/۷	۳۰/۷	دیپلم
۱۷۷	۵۲/۴	۲۱/۷	۲۱/۷	زیر دیپلم
۲۳۷	۸۱/۵	۲۹/۱	۲۹/۱	کارشناسی
۱۵۱	%۱۰۰	۱۸/۵	۱۸/۵	کارشناسی ارشد به بالا
۸۱۵	%۱۰۰	%۱۰۰	%۱۰۰	جمع

میزان تحصیلات پدر افراد

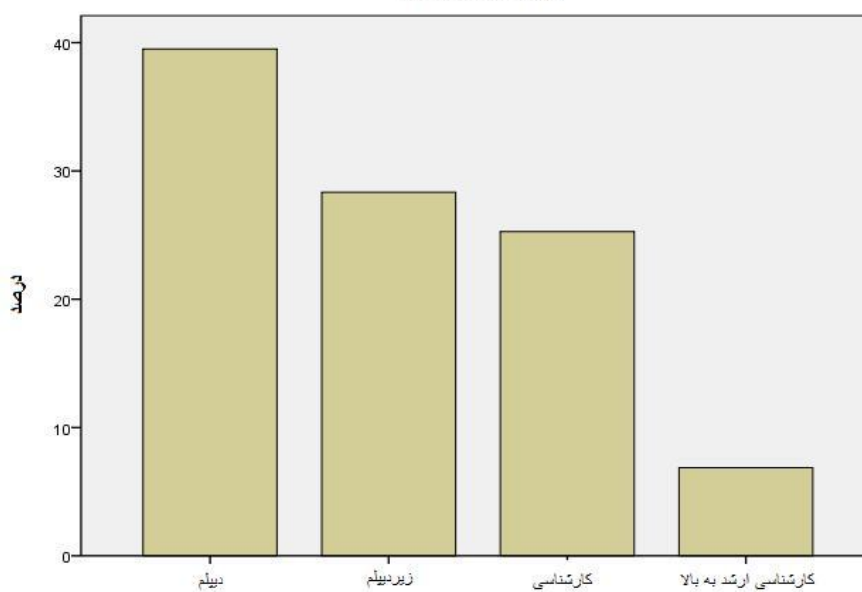
نمودار ۲

بر اساس جدول و نمودار شماره ۲ توزیع میزان تحصیلات پدران افراد پاسخگو پراکندگی بسیار کمی دارد و به ترتیب مدرک دیپلم، کارشناسی، زیر دیپلم و کارشناسی ارشد به بالا، بیشترین فراوانی را دارند.

جدول شماره سه. میزان تحصیلات مادر افراد

فرآوانی	درصد تجمعی	درصد حقیقی	درصد	
۳۲۲	۳۹/۵	۳۹/۵	۵/۳۹	دیپلم
۲۳۱	۶۷/۹	۲۸/۳	۲۸/۳	زیردیپلم
۲۰۶	۹۳/۱	۲۵/۳	۲۵/۳	کارشناسی
۵۶	%۱۰۰	۶/۹	۶/۹	کارشناسی ارشد به بالا
۸۱۵	%۱۰۰	%۱۰۰	%۱۰۰	جمع

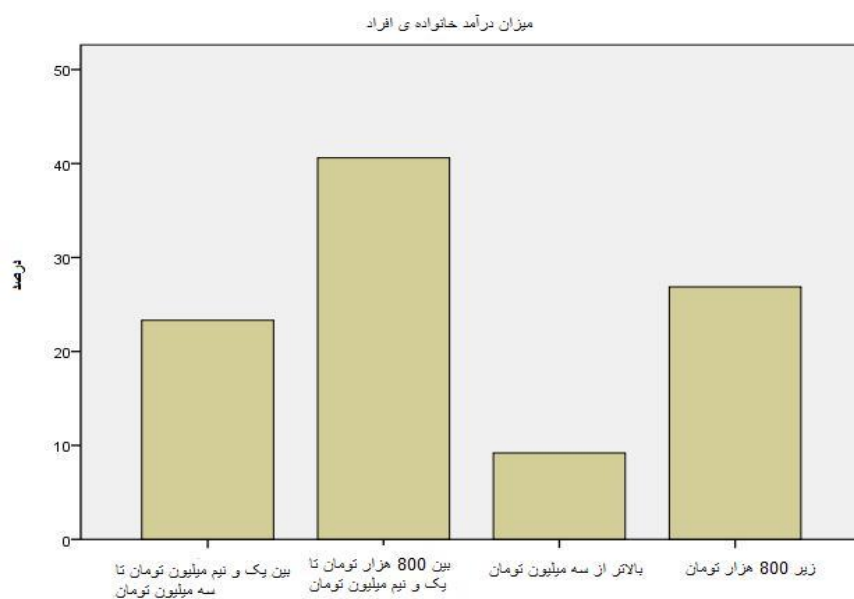
میزان تحصیلات مادر افراد

نمودار 3

جدول شماره چهار. میزان درآمد خانواده ی افراد

فراوانی	درصد تجمعی	درصد حقیقی	درصد	
۱۹۰	۲۳/۳	۲۳/۳	۲۳/۳	بین یک و نیم میلیون تومان تا سه میلیون تومان
۳۳۱	۶۳/۹	۴۰/۶	۴۰/۶	بین ۸۰۰ هزار تومان تا یک و نیم میلیون تومان
۷۵	۷۳/۱	۹/۲	۹/۲	بالتر از سه میلیون تومان
۲۱۹	%۱۰۰	۲۶/۹	۲۶/۹	زیر ۸۰۰ هزار تومان
۸۱۵	%۱۰۰	%۱۰۰	%۱۰۰	جمع

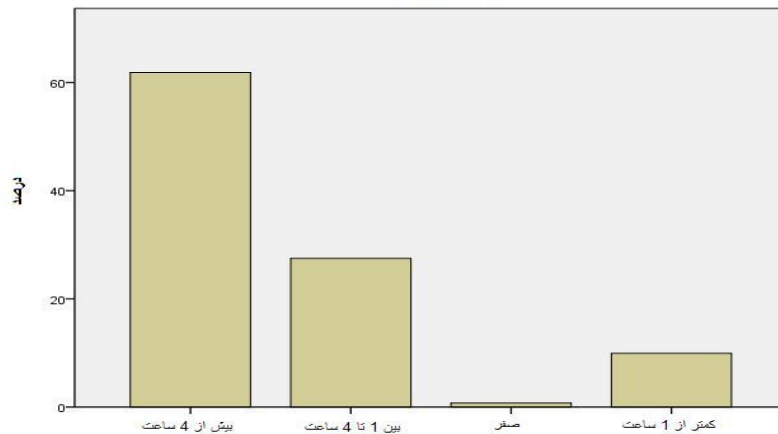
نمودار 4

با توجه به جدول و نمودار شماره چهار، ۲۶/۹ درصد پاسخگویان درآمد خانوارهایشان زیر ۸۰۰ هزار تومان است و در واقع بیش از یک چهارم پاسخگویان زیر خط فقر قرار دارند. همچنین با مشاهده فراوانی طبقه ی درآمدی بین ۸۰۰ هزار تومان تا یک و نیم میلیون تومان متوجه می شویم که ۴۰/۶ درصد از جمعیت در این رده قرار دارند و در واقع طبقه متوسط اقتصادی متعلق به این دسته است.

جدول شماره پنج. میزان استفاده افراد از وبلاگ ها

فرآوانی	درصد تجمعی	درصد حقیقی	درصد	
۵۰۴	۶۱/۸	۶۱/۸	۶۱/۸	بیش از ۴ ساعت
۲۲۴	۸۹/۳	۲۷/۵	۲۷/۵	بین ۱ تا ۴ ساعت
۶	۹۱/۱	۰/۷	۰/۷	صفر
۸۱	٪۱۰۰	۹/۹	۹/۹	کمتر از ۱ ساعت
۸۱۵	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۱۰۰	جمع

میزان استفاده افراد از وبلاگ ها

نمودار 5

طبق جدول و نمودار شماره ۵، همان طور که مشاهده می شود به طور چشم گیری میزان استفاده از وبلاگ پراکندگی نامتقارنی دارد و نزدیک به ۹۰ درصد افراد بیش از یک ساعت در هفته وقت خود را صرف مطالعه ی وبلاگ ها می کنند.

داده های تحلیلی

جدول شماره شش. آزمون اسپیرمن

میزان خانواده ی افراد	میزان درآمد	میزان تحصیلات مادر افراد	میزان تحصیلات پدر افراد	میزان تحصیلات افراد	میزان استفاده افراد از وبلاگ ها
ضریب همبستگی	-/۰۵۱	-/۰۲۶	-/۰۳۵	-/۰۸۵**	۱۰۰۰
میزان معنا داری (sig)	۰/۰۷۲	۰/۲۳۱	۰/۱۵۶	۰/۰۰۷	.
میزان استفاده افراد از وبلاگ ها	۸۱۵	۸۱۵	۸۱۵	۸۱۵	۸۱۵
ضریب همبستگی	**۰/۰۹۱	۰/۰۴۳	۰/۰۱۷	۱۰۰۰	**۰/۰۸۵
میزان معنا داری (sig)	۰/۰۰۵	۰/۱۱۰	۰/۳۱۱	.	۰/۰۰۷
میزان تحصیلات افراد	۸۱۵	۸۱۵	۸۱۵	۸۱۵	۸۱۵
ضریب همبستگی	**۰/۴۰۱	**۰/۶۶۸	۱۰۰۰	۰/۰۱۷	-/۰۳۵
میزان معنا داری (sig)	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	.	۰/۳۱۱	۰/۱۵۶
میزان تحصیلات پدر افراد	۸۱۵	۸۱۵	۸۱۵	۸۱۵	۸۱۵
ضریب همبستگی	**۰/۴۱۴	۱۰۰۰	**۰/۶۶۸	۰/۰۴۳	-/۰۲۶
میزان معنا داری (sig)	۰/۰۰۰	.	۰/۰۰۰	۰/۱۱۰	۰/۲۳۱
میزان تحصیلات مادر افراد	۸۱۵	۸۱۵	۸۱۵	۸۱۵	۸۱۵
ضریب همبستگی	۱۰۰۰	**۰/۴۱۴	**۰/۴۰۱	**۰/۰۹۱	-/۰۵۱
میزان درآمد خانواده ی افراد	.	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۵	۰/۰۷۲
میزان استفاده افراد از وبلاگ ها	۸۱۵	۸۱۵	۸۱۵	۸۱۵	۸۱۵

طبق جدول شماره ۶ و با توجه به اولویت آزمون معنا داری بر ضریب همبستگی یا شدت رابطه ابتدا می بایست سنجید که آیا متغیر وابسته (میزان استفاده ی افراد از وبلاگ) با طبقه ی اجتماعی افراد دارای یک رابطه معنادار است یا خیر؟ از آنجا که سطح معنا داری زیر ۰,۰۵، تعریف می شود باید گفت که از تمام فاکتورهای طبقه ی اجتماعی، تنها میزان تحصیلات فرد با داشتن سطح معناداری ۰,۰۰۷ (Sig=0.007) با میزان استفاده ی افراد از وبلاگ دارای یک رابطه ی معنا دار است و بقیه ی فاکتورهای طبقه اجتماعی هیچگونه رابطه ای با میزان استفاده ی افراد از وبلاگ ندارد. پس از فهم معنا دار بودن میزان استفاده ی افراد از وبلاگ با میزان تحصیلات فرد، باید ضریب همبستگی را سنجید. در واقع هرچه ضریب همبستگی در آزمون اسپیرمن به سمت ۱ یا -۱ میل کند دو متغیر رابطه ی مستقیم یا معکوس نزدیکتری با یکدیگر دارند و از آنجا که ضریب همبستگی میزان استفاده ی افراد از وبلاگ با میزان تحصیلات فرد در آزمون اسپیرمن فوق عدد ۰,۰۸۵ آمده است به هیچ وجه نمی توان گفت که بین این دو متغیر شدت رابطه ی مناسب برقرار است.

نتیجه گیری

محقق در این مقاله به دنبال آن بوده است تا رابطه‌ی بین میزان استفاده از وبلاگ‌ها را با طبقه‌ی اجتماعی افراد و همچنین میزان تحصیلات افراد تبیین کند. در واقع در این مقاله سعی شده است تا بررسی شود که آیا آنطور که در نظریه شکاف آگاهی دیجیتال مطرح است، هرکس که از تحصیلات بالاتری برخوردار است به همان اندازه از وبلاگ‌ها نیز بیشتر استفاده می‌کند یا طبق نظر منتقدان نظریه‌ی شکاف آگاهی دیجیتال، فضای مجازی فرصت‌های برابری برای تمام اقشار فراهم آورده است. در این مقاله همچنان تلاش شده است تا تاثیر دیگر فاکتورهای طبقه اجتماعی مانند میزان درآمد و سطح تحصیلات پدر و مادر افراد نیز بر میزان استفاده از وبلاگ‌ها بررسی شود.

با توجه به داده‌های به دست آمده از جامعه‌ی آماری و با تحلیل داده‌ها بر اساس آزمون اسپیرمن باید گفت که هیچکدام از فاکتورهای طبقه‌ی اجتماعی، مانند تحصیلات و درآمد با میزان وبلاگ‌خوانی افراد هیچگونه رابطه‌ی معناداری ندارد و در نتیجه نظریه‌ی شکاف آگاهی و همچنین فرضیه مبنی بر این نظریه، یعنی فرضیه شکاف آگاهی دیجیتال رد می‌شود و نمی‌توان گفت که هر چه فرد از طبقه‌ی اجتماعی بالاتری برخوردار است به میزان بیشتری از وبلاگ‌ها استفاده می‌کند یا بالعکس.

به نظر می‌رسد با ارزان شدن و دسترسی آسان به اینترنت تمام طبقات اجتماعی به یک میزان از وبلاگ‌ها بهره می‌برند و میزان تحصیلات افراد و طبقه‌ی اجتماعی آنان تاثیری بر میزان دسترسی این اقشار به وبلاگ‌ها ندارد. در واقع میزان استفاده و دسترسی طبقات مختلف اجتماعی ایران به وبلاگ‌ها یکسان است و میزان تحصیلات فرد و پدر و مادر او و همچنین درآمد خانوادگی فرد عامل موثری در میزان وبلاگ‌خوانی افراد نیست و اگر تفاوتی در نوع وبلاگ‌خوانی طبقات مختلف اجتماعی نیز وجود داشته باشد، تفاوت در میزان استفاده‌ی این طبقات از وبلاگ‌ها نیست بلکه احتمال دارد طبقات مختلف، وبلاگ‌های متفاوتی را برای مطالعه انتخاب کنند که پیشنهاد می‌شود محققان در آینده به این جنبه توجه بیشتری کنند و پژوهش‌های خود را به این فرضیه نیز معطوف کنند.

منابع

- پرورش، شیوا (۱۳۸۷)، **سنجش میزان آگاهی و استفاده جوانان شهر تهران از خدمات تجارت الکترونیک**، نشریه جهانی رسانه، شماره ۶
- دهقان، علیرضا (۱۳۸۴). **قمار بازی اینترنتی**. فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، شماره پیاپی ۲ و ۳
- سورین ورنر، تانکارد جیمز (۱۳۸۲). **نظریه‌های ارتباطات**. ترجمه دکتر علیرضا دهقان. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- شاقا سمی، احسان (۱۳۸۷)، **مروری بر زمینه‌های تاثیر فضای مجازی بر نظریه‌های ارتباطات**، نشریه جهانی رسانه، شماره ۲
- شیرمحمدی، مهدی؛ شامی، مهدی (۱۳۸۲)، **ارایه برنامه‌ای جهت کاهش شکاف دیجیتالی میان مناطق شهری و روستایی**، تهران: مرکز انتشارات دانشگاه علم و صنعت ایران.
- عبداللهیان، حمید؛ توکلی، ابادر (۱۳۸۲). **ساخت جهان مجازی با دلالت‌های فرانمایی**. نامه پژوهش فرهنگی، شماره ۸
- نایی، هوشنگ؛ دهقان، علیرضا؛ معید فر، سعید (۱۳۸۶)، **تحصیلات، رسانه آگاهی‌ها**، نشریه جهانی رسانه، شماره ۳